

Ook *Fons* schrok van de resultaten van het PIRLS-onderzoek. Daarom vuurde de redactie zeven veelgestelde vragen af op de onderzoekers van de KU Leuven die het onderzoek voor Vlaanderen hebben uitgevoerd en geanalyseerd (p. 4-6). Daarna zat *Fons* samen met *Iedereen Leest* en Iris Vansteelandt (AP Hogeschool) rond de tafel om een antwoord te vinden op de vraag hoe scholen kunnen inzetten op een breed gedragen leesbeleid (p. 7-11). Voor wie op zoek is naar inspiratie om zelf in te zetten op krachtig leesonderwijs, zocht en vond *Fons* ten slotte ook nog een aantal mooie voorbeelden van leerkrachten die nu al sterk inzetten op leesmotivatie en leesplezier (p. 12-15).

Het PIRLS-onderzoek IN 7 PERTINENTE VRAGEN

Over de auteurs

**KELLY TIELEMANS,
KIM BELLENS,
BIEKE DE FRaine
EN JAN VAN DAMME**

maken deel uit van het Centrum voor Onderwijseffectiviteit en -evaluatie van de KU Leuven.

PIRLS: WAT IS DAT EIGENLIJK?

In PIRLS, of voluit *Progress in International Reading Literacy Study*, worden om de vijf jaar leerlingen uit het vierde leerjaar lager onderwijs wereldwijd getest op de vaardigheid 'begrijpend lezen'. In 2016 werden in dit onderzoek toetsen en vragenlijsten in maar liefst 45 landen afgenomen. De toetsen bestonden per leerling uit een informatieve en literaire tekst, gevolgd door een aantal bijbehorende vragen. De achtergrondvragenlijsten werden afgenomen bij de leerlingen zelf, maar ook bij hun leerkrachten, directie en ouders. Op die manier kunnen we de prestaties van leerlingen voor begrijpend lezen in verband brengen met mogelijk belangrijke, verklarende leerlingenkenmerken en met factoren in hun klas, school- en thuiscontext. Vlaanderen was in mei 2016 toe aan zijn tweede PIRLS-deelname. De gegevens werden verzameld bij 5198 leerlingen in 148 scholen. In vergelijking met de deelname in 2006 werden

ditmaal ook gegevens verzameld bij 139 leerlingen uit type 3 en uit de toenmalige types 1 en 8 (nu basisaanbod) van het buitengewoon lager onderwijs.

'RONDUIT ZWAK', 'DRAMATISCH', 'EEN ALARMBEL', 'IN VRIJE VAL': DE PERS WAS BIJZONDER SCHERP IN HAAR BERICHTGEVING OVER DE VLAAMSE RESULTATEN IN DEZE INTERNATIONALE STUDIE. WAREN DE RESULTATEN VOOR VLAANDEREN ÉCHT ZO DRAMATISCH?

Met 525 punten presteren de Vlaamse leerlingen daadwerkelijk ondermaats voor begrijpend lezen. Ter vergelijking: het West-Europese gemiddelde bedraagt 542 punten en het internationale gemiddelde is 527 punten. Op 45 landen behaalt Vlaanderen slechts een 32ste plaats. In de West-Europese ranking eindigt Vlaanderen op een 14de plaats, net voor Frankrijk en Wallonië. Nog zorgwekkender wordt het wanneer we ook de resultaten van 2006 erbij

halen. Terwijl de meeste landen hun gemiddelde prestaties voor begrijpend lezen tussen 2006 en 2016 positief zien evolueren, duikt Vlaanderen net de dieperik in. Met een daling van 22 punten (of maar liefst 19 plaatsen lager in de internationale ranking) is Vlaanderen de sterkste daler: geen enkel land ging tussen 2006 en 2016 sterker achteruit.

DE MINDER GOEDE RESULTATEN VAN VLAANDEREN OP RECENTE COMPARATIEVE STUDIES ALS PISA EN PIRLS WORDEN VAAK GEBRUIKT OM TE ZEGGEN DAT HET VLAAMSE ONDERWIJS TRAG MAAR GESTAAG ACHTERUITGAAT. IN HOEVERRE KLOPT DIE ANALYSE?

Vlaanderen vertoont in dergelijke internationaal vergelijkende studies vaak een dalende trend. In PISA 2018 zal leesvaardigheid het hoofdthema zijn, en daaruit moet blijken of onze 15-jarigen qua leesvaardigheid achteruitgaan of niet.

© Michiel Devijver/Iedereen Leest

De lage en dalende Vlaamse prestaties in internationaal onderzoek lijken in schril contrast te staan met de gunstige resultaten uit het nationale peilingsonderzoek. Belangrijk voor de interpretatie van al deze studies is echter te weten wat ze precies meten. Zo wordt in het peilingsonderzoek nagegaan hoeveel procent van de Vlaamse leerlingen de eindtermen (lees: de minimumdoelstellingen) heeft bereikt. In internationaal onderzoek daarentegen worden de doelstellingen vaak ambitieuzer geformuleerd.

IN HET DEBAT DAT OP DE BERICHTGEVING OVER DE RESULTATEN VOLGDE, WERD VOLOP GESPECULEERD OVER MOGELIJKE VERKLARINGEN VOOR DE STERKE DALING VAN DE RESULTATEN. SOMMIGEN WEZEN OP DE STIJGING VAN HET AANTAL ANDERSTALIGEN IN HET ONDERWIJS, ANDEREN KEKEN DAN WEER NAAR DE OPKOMST VAN SMARTPHONES

EN SOCIALE MEDIA. WELKE MOGELIJKE VERKLARINGEN ZIET U ZELF, ALS ONDERZOEKER?

Wie dé grote, boze wolf is in het Vlaamse PIRLS-verhaal is voorlopig onzeker. Begrijpend lezen is immers net zoals andere vaardigheden onderhevig aan complexe interacties met en tussen een heleboel leerling-, thuis-, klas- en schoolfactoren. Als onderzoekers zullen we proberen daar beetje bij beetje meer grip op te krijgen. Zo weten we bijvoorbeeld dat de prestaties van leerlingen uit het buitengewoon onderwijs de gemiddelde Vlaamse score met slechts één punt doen dalen (van 526 naar 525), omdat het om een kleine groep gaat. De opkomst van smartphones en sociale media sluiten we eveneens uit als mogelijke verklaring: ook in landen met sterk presterende leerlingen doet deze trend zich voor. Een andere factor die met argusogen in de gaten werd gehouden, is de thuistaal van de leerling. Het klopt dat leerlingen

die thuis soms of nooit Nederlands spreken lagere scores halen voor begrijpend lezen. Wat we echter niet uit het oog mogen verliezen, is dat de prestatiedaling ten opzichte van 2006 even groot is bij leerlingen die thuis altijd Nederlands spreken als bij anders- en meertalige leerlingen.

Een mogelijke verklaring voor de slechte en dalende prestaties voor begrijpend lezen zouden we wel eens kunnen vinden in het leesplezier van onze leerlingen. Vlaanderen telt maar liefst 31% leerlingen met een eerder negatieve houding tegenover lezen (het hoogste percentage in West-Europa), wat trouwens gepaard gaat met een gemiddelde score die 12 punten lager ligt dan het algemeen Vlaams gemiddelde (525). Bovendien is het percentage Vlaamse leerlingen dat elke dag of bijna elke dag leest voor zijn plezier in tien jaar tijd met 12 procent gedaald. Elke dag lezen blijkt nochtans een buffer te zijn tegen slechte leesprestaties: leerlingen die dagelijks, wekelijks, maandelijks of (bijna) nooit lezen zien hun prestaties in tien jaar tijd met respectievelijk 9, 21, 33 en 36 punten dalen.

ER WORDT OOK NADRUKKELIJK NAAR DE LEERKRACHTEN ZELF GEKEKEN OM DE RESULTATEN TE VERKLAREN. ZE Zouden TE WEINIG GEPASSIONEERD VOOR DE KLAS STAAN EN ONVOLDENDE OPGELEID ZIJN. IN HOEVERRE SPELEN LEERKRACHTEN EEN BEPALENDE ROL IN DE DALENDE RESULTATEN? EN WAT KAN ER DAARTEGEN ONDERNOMEN WORDEN? ZO WORDT HET PIRLS-ONDERZOEK BIJVOORBEELD AANGEGREPEN OM DE UNIVERSITAIRE MASTER BASISONDERWIJS OPNIEUW OP DE AGENDA TE ZETTEN.

Leerlingen die les krijgen van een leerkracht met minder dan tien jaar onderwijservaring presteerden in 2016 tot gemiddeld 15 punten lager dan leerlingen die in de klas zitten bij een ervaren leerkracht met meer dan tien jaar ervaring. Dat is opvallend, want in 2006

maakte het aantal jaren onderwijservaring nog amper een verschil. Uiteraard roept deze vaststelling heel wat vragen op. Komen beginnende leerkrachten in uitdagendere klassen terecht? Schiet de huidige lerarenopleiding tekort op het vlak van vakdidactiek voor begripend lezen? In vergelijking met 2006 volgden leerkrachten wel meer nascholingen en vormingen, wat misschien ook kan wijzen op een grotere onzekerheid in verband met het onderwijzen van begripend lezen. De master basisonderwijs zou door de samensmelting van (vak-)didactisch onderzoek én praktijk alvast een mogelijkheid kunnen bieden om leerkrachten sterker te professionaliseren.

VANUIT HET VLAAMSE PARLEMENT KWAM DAN WEER HET VOORSTEL OM VOOR BASISGELETTERDHEID DE LAT HOGER TE LEGGEN VOOR SCHOLEN. ALLE KINDEREN MOETEN DIE EINDTERMEN BASISGELETTERDHEID HALEN. IS DAT DAADWERKELIJK HET JUISTE ANTWOORD, OF ZET DAT VOORAL EXTRA DRUK OP SCHOLEN MET EEN UITDAGENDERE LEERLINGENPOPULATIE?

Het streven naar een dergelijke basisgeletterdheid is op zich een goedbedoelde maatregel, maar draagt toch een aantal valkuilen in zich mee. Zo kunnen we ons afvragen wat die basisgeletterdheid dan precies moet inhouden. Terwijl de ene

leerling ruim over die lat zal springen, kan de andere ze amper aanraken. Misschien creëert het ook een sfeer van gemakzucht, waardoor sterke leerlingen op hun honger blijven zitten. Trouwens: waarom streven we die basisgeletterdheid pas na tegen het einde van de eerste graad secundair onderwijs? Mogen we dan geen verwachtingen koesteren voor onze lagereschoolleerlingen?

KUNT U, OP BASIS VAN HET ONDERZOEK, BEPAALDE CONCRETE VOORSTELLEN OF IDEEËN MEEGEVEN AAN LEERKRACHTEN? WAT KUNNEN ZE ANDERS OF BETER AANPAKKEN?

We zetten enkele tips op een rijtje:

1. *Meer tijd.* Er zijn indicaties dat er in 2016 minder tijd aan begripend lezen werd besteed dan pakweg tien jaar geleden. Begripend lezen integreren in de klaspraktijk vraagt nochtans geen grote investeringen of opofferingen. Een geschreven instructie in eigen woorden laten herhalen of het laten interpreteren en/of beoordelen van een tekst kan al voldoende zijn. Op die manier is begripend lezen een vaardigheid die de hele dag door aan bod kan komen in de les.
2. *Lezen is leuk... ook voor leerkrachten!* Zowel de leescultuur als het leesplezier hebben bij onze leerlingen een dieptepunt bereikt. Welke remedie kan dan beter zijn dan een leerkracht

met een passie voor lezen? Die passie kan op verschillende manieren tot uiting komen: spontane gesprekken over boeken en lezen, een ruim aanbod aan diverse leesmaterialen, als leerkracht tijdens een pauze zelf een krant, tijdschrift of boek doorbladeren, enzovoort.

3. *Lezen is ook delen.* De zaadjes van leesplezier en leesvaardigheid kunnen het best al in de vroege kindertijd worden geplant. Ze worden in eerste instantie gevoed door geletterdheidsactiviteiten die kinderen van hun ouders krijgen aangeboden: alfabetpeelgoed aanbieden, voorlezen, samen liedjes zingen, enzovoort. Volgens het onderzoek houden Vlaamse ouders zich daar echter relatief weinig mee bezig.
4. *Informeer je, maar wees kritisch.* De PIRLS-resultaten waren de aanleiding voor een stevig onderwijsdebat. Sommige discussies werden echter overschaduwd door misverstanden en onjuiste informatie. We raden dan ook aan om het oorspronkelijke rapport te lezen. Je kan het vinden op <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/progress-in-international-reading-literacy-study-pirls>.
5. *Neem deel aan het debat!* Wat zijn volgens jou verklaringen voor de lage en dalende Vlaamse prestaties voor begripend lezen? Laat het ons weten!

© Michiel Devijver/Iedereen Leest

“ EEN MOGELIJKE VERKLARING VOOR DE SLECHTE EN DALENDE PRESTATIES VOOR BEGRIPEND LEZEN Zouden we wel eens kunnen vinden in het leesplezier van onze leerlingen ”